

תאריך עדכון: 08.06.2021

שם מחלקה: תלמוד

שם ומספר הקורס: דיני הלוואה בימי הביניים

09-070-01

The Laws of Loans in the Middle Ages: שם הקורס באנגלית:

שם המרצה: פרופ' פנחס רוט

סוג הקורס: שיעור

היקף שעות: 2 ש"ש

סמסטר: שנתי

שנת לימודים: תשפ"ב

אתר הקורס באינטרנט: lemida.biu.ac.il

א. מטרת הקורס ותוצרי למידה:

מטרת הקורס:

מטרות הקורס - לבחון מקרוב את תהליכי יישום ההלכה התלמודית במציאות של ימי הביניים. תהליכים אלה, במיוחד בהלכות הנוגעות לחיי הכלכלה, היו סבוכים ומאתגרים. משום כך, הם גם עוררו את פוסקי ההלכה ליצירתיות וחדשנות.

תוצרי למידה:

התלמידים יתנסו בקריאה רגישה וביקורתית של טקסטים הלכתיים מימי הביניים. הם יראו את ספרות ההלכה בהקשרים שונים – מקורותיה התלמודיים, תקופתה ההיסטורית, רמזיה לעולם הריאלי שסובב אותה – וירכשו את הכלים להבנת תולדות ההלכה.

ב. תוכן הקורס:

רציונל, נושאים:

לימוד של סוגיות מרכזיות בהלכות הלוואות, מהמשנה והתלמודים ואז ספרי הפרשנות, הפסיקה והשו"ת של ימי הביניים. בכל סוגיה, נבחן את המציאות שהתקיימה בימי הביניים באזורים שונים, את האתגרים שהציבה ההלכה לנוכח מציאות זו, ואת תגובותיהם של פוסקי ההלכה לאתגרים אלה. נראה כיצד פרטי ההלכה התפתחו ולבשו צורות חדשות במהלך ימי הביניים.

מהלך השיעורים:

הרצאה פרונטלית בשילוב לימוד משותף של המקורות.

מס' השיעור	נושא השיעור	קריאה נדרשת
1	רקע כלכלי והלכתי – עיסוק יהודי בהלוואת כספים, סוגים של הלוואות	
2	איסור ריבית בספרות חז"ל ובשלהי העת העתיקה	
3	תחומי עיסוק של יהודים בראשית ימי הביניים	
4	ריבית לנוכרים	
5	הלוואה ליהודים	
6	שיטת רבינו תם	
7	עקיפת האיסור באנגליה	
8	משכנתא	
9	משכנתא בימי הביניים	
10	משכנתא – חכמי ספרד	
11	עיסקא - תלמוד	
12	עיסקא – ימי הביניים	
13	עיסקא – שלהי ימי הביניים	
14	ערבות	
15	ערבות - הגדרות	
16	ערבות לגוי	
17	ערבות לגוף	
18	אדרכתא	
19	גביית חוב בהעדר בעל החוב	
20	פשיטת רגל	
21	בני ערובה לפריעת חוב	
22	עביד איניש דינא לנפשיה	
23	פרוזבול	
24	מחילת חוב	
25	פרשיית שמשון הנדיב	
26	בנקאות יהודית	

ג. דרישות קדם:

אין.

ד. חובות / דרישות / מטלות:

נוכחות והשתתפות בשיעורים. מבחן בסוף השנה. בקורס זה יש חובת נוכחות בכל השיעורים, שתיבדק מדי שיעור. תלמיד שייעדר מעל חמש הרצאות ללא סיבה מוצדקת לא יורשה לגשת לבחינה המסכמת, ולא יקבל ציון בקורס.

ה. מרכיבי הציון הסופי:

מטלת סיום בסוף השנה – 100%

ו. ביבליוגרפיה:

קריאה מומלצת:

1. מנחם אלון, כבוד האדם וחירותו בדרכי ההוצאה לפועל: ערכיה של מדינה יהודית ודמוקרטית, ירושלים תש"ס
2. גדעון ליבזון, 'ערב שקדם ושילם ברמב"ם ובספרות המוסלמית המקבילה', שנתון המשפט העברי יד-טו (תשמ"ח-תשמ"ט), עמ' 153—169
3. חיים סולוביצ'יק, הלכה כלכלה ודימוי-עצמי: המשכונאות בימי-הביניים, ירושלים תשמ"ה
4. מיכה פרי, 'שטרות היהודים באנגליה בימי-הביניים: מציאות ודימוי', זמנים 124 (2013), עמ' 52—61
5. מרדכי עקיבא פרידמן, 'מתשובות הגאונים מן הגניזה בהלכות ריבית', עטרה לחיים: מחקרים בספרות התלמודית והרבנית לכבוד פרופסור חיים זלמן דימיטרובסקי, ערכו דניאל בויארין ואחרים, ירושלים תש"ס, עמ' 460—474
6. יוסף ריבלין, 'על כלכלה והלכה: המשכנתא והמכר החוזר', דיני ישראל כ-כא (תש"ס-תשס"א), עמ' 353—395
7. יוסף ריבלין, שטרי קהילת אליסאנה מן המאה האחת-עשרה, רמת-גן תשנ"ה
8. Hillel Gamoran, *Jewish Law in Transition: How Economic Forces Overcame the Prohibition against Lending on Interest* (Cincinnati: Hebrew Union College Press, 2008)